

לעילוי נשמת

אאמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זללה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

פרשת בהעלותך תשפ"ה
שנה ט"ו

גליון תר"א - 601

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט וברדש

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

בעריכת ישראל שלום דבורץ

סגן דברי ישר

צדק לפרט

בינת לפרט

ארץ כנען היתה עתידה לכבש בלי רע לכנענים

כִּי ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל

אומר **החתם סופר** כאשר ראה משה שנעשה בשרו של יתרו חדודין בשמעו איבוד מצרים (כמובא ברש"י פ' יתרו על פסוק ויחד יתרו - רב אמר שנעשה בשרו חדודין [כי היה גר]), אם כן חשש משה כי גם כעת לא ירצה ללכת לראות איבוד הכנעניים, על כן אמר לו ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל **וְלֹא רַע לַכְּנַעֲנִים**, כי אם ירצו ישלימו או יפנו משם כמו גרגשי, וכן היה אמור להיות באמת, כי אילו לא חטאו ישראל לא היו צריכים מלחמה וחרב וחנית כדי לכבוש את הארץ אלא היו הכנעניים משלימים או עוזבים מרצון בלי שיהיה להם רע, ובאותו זמן שאמר לו משה את הדברים אכן היו במצב כזה של כניסה לארץ ללא מלחמה כלל.

וּבְרַבִּי יוֹסֵף בְּכוֹר שׁוֹר כתב כי אמר זה במענה שלא יחשוש יתרו מהמלחמה כי ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל ולא יוכלו לעמוד נגדו.

שלא יתפס עליהם כגנב

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם

אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי אֵלֶיךָ

כתב **במדדש הביאור** למה חזר יתרו לארצו, כך אמר לו יתרו, מפני שאני הייתי הנאמן שבעיר וכולם הפקידו אצלי פקדונותם, ואם אני מניחן והולך לי הן אומרים ברח לו יתרו ולקח את כל פקדונותינו ונתנן לחותנו ונמצאתי מוציא שם רע עלי ועליך אלא הריני הולך ומחזיר את כולן.

עולם הבא על ידי א"י

וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר

יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ.

כתב **בתפארת יהונתן** אמר משה ליתרו שיש דבר שרק אם יבא עמהם לארץ ישראל יוכל לזכות לזה, וזה עולם הבא שבא על ידי ארץ ישראל, ואת זה יכולים להשיג גם הגרים היושבים בארץ ישראל אף שאין להם חלק בא"י, ולכן אומר משה ליתרו, יגיע לך הטוב כמונו שיש לנו חלק בא"י וזוכים על ידי זה לחלק המיוחד בארץ החיים, ואע"פ שכאמור אין לך חלק בארץ מצד היותך גר.

בהליכתך עמנו תתחזק האמונה

וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם.

וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ

מבאר **הכתב והקבלה** כי מה שאמר **וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם** משמש גם כסיבה למה שאמר בפסוק שלאחריו **וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ**, וזה אשר אמר לו משה: אם לא תעזוב אותנו כעת, ותתרחק לילך עמנו אל הארץ אשר ניתן לנו לנחלה, גם בזה תהיה לנו לעינים ולכל שומעי שמעך לאמר - "ראו האיש

ביאור המשא ומתן בין משה ויתרו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֶבֶב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן

מֹשֶׁה נֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה'

אֲתוּ אִתָּנוּ לָכֶם לָכֶה אִתָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ כִּי ה'

דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל

מוֹלַדְתִּי אֵלֶיךָ.

וַיֹּאמֶר אֵל נָא תַעֲזֹב אִתָּנוּ כִּי עַל כֵּן יִדְעָתָ

חֲתָנְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם.

וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר

יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ. במדבר י, כט-לב

הצעת משה ליתרו והמשא ומתן בדברים צריכים ביאור, מדוע באה ההצעה, מה אמר לו משה בתחילה ומה ענה אותו יתרו, מה התשובה שהשיב לו משה על דבריו וכיצד תיקן בזה את מה שאמר בתחילה.

בעל **הצרור המור** מבאר הדברים ומאיר אותם על נכון.

ההצעה שהציע משה ליתרו לבוא עמם לארץ ישראל לפי שראה משה שקבלו כמה טובות ממנו בעצתו שעזב ארצו ובא לחסות תחת כנפי השכינה, לא היו ראוי שיהיו כפויי טובה אחרי שהיו באים ליסע משם לארץ ולהשאיר את יתרו לנפשו שילך לו, ולכן אמר **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֶבֶב** שהיה מצד עצמו חביב וראוי. וכן מצד אביו היותו **בֶּן רְעוּאֵל**. וכל שכן היותו **חֹתֵן מֹשֶׁה** שהיה מלך. ואמר **לָכֶה אִתָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ** וגו' כדי להשיב תלו טובה על טובתו. אך יתרו לא קבל דבריו ואמר **לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי אֵלֶיךָ**, וההסבר בדבריו, לפי שראה בדברי משה שלשה דברים בלתי ראויים ודווקא הם מורים לו שלא ילך עמהם.

האחד שאמר **נֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֲתוּ אִתָּנוּ לָכֶם** שרמז בזה כי אין לגרים חלק בארץ. כנאמר **אֲתוּ אִתָּנוּ לָכֶם** ולא לאחרים.

ועל זה אמר יתרו **לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי** כי יש לי ארץ טובה כארצכם.

השני שאמר לו **לָכֶה אִתָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ** שמשמעותו קצת טובה כאיש אורח וְהֵלֶךְ, ולא כמי שהוא חותן המלך.

ועל זה אמר איני צריך לטובתכם כי **וְאֶל מוֹלַדְתִּי אֵלֶיךָ** בתוך משפחתי ומולדתי יש לי טובות רבות. ◀◀◀

והשלישי שאמר לו כי הֵשֶׁם דָּבָר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, שנראה מדבריו שהטוב הוא לישראל ולא לאחר.

ועל זה השיב מאחר שהטוב הוא לישראל, איני רוצה לילך כי אם אל ארצי ואל מולדתי שיש לי טובות מרובות.

דבר נוסף רמז יתרו בדבריו שהסיבה שלא היה רוצה לילך עמם לארץ ישראל, לפי שהוא לא נסע מארצו לתכלית שכר שיעשו עמו טובות, כי אם להתדבק בשם מצד אהבתו ולא מצד תגמולו.

ועל זה אמר איני צריך לטובתכם כי בארצי יש לי טובות הרבה.

כשהבין משה כוונתו, אמר אֵל נָא תַעֲזָב אֶתְּנוּ, כלומר אעפ"י שתמצא ללכת לארצך אין עת זו העת להלך לארצך, כי יאמרו שבגלל ששמעת שאין לך חלק בארץ לכן חזרת לארצך, ודוקא ממקום התשובה שלך שלא באת אל המדבר לתכלית הנאה אישית, אתה נתפס שייגדו ההיפך.

ועוד אפשר לפרש על פי הכתובים כך, אמר לו משה אֵל נָא תַעֲזָב אֶתְּנוּ - כלומר אין עתה עת שתעזוב אותנו עד שנכנס לארץ, כי אחר שאתה ידעת חנותינו במדבר ארץ לא זרועה הרים ובקעות ושם היית לנו לעינים, כל שכן כעת שאנו עומדים ליכנס לארץ, שאנו צריכים יותר לעצתך, שאין ראוי לך לילך מעמנו כעת ואז וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לְךָ הַטְּבָה כמו שהיית אחד מאיתנו מאחר שאתה מאיר עינינו.

ועל ידי מה שאמר לו כעת תיקן משה את כל דבריו הראשונים שהיו מוקשים מצד עצמם כפי שיתבאר.

כי כשאמר **לָכֵה אֶתְּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ**, קשה וכי יש בידם של ישראל מצד עצמם להיטיב לו?

לכן אמר כעת וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ, לא אנחנו המטיבים אלא ה' כי הוא טוב ומטיב.

ועל מה שאמר לו כי ה' דָּבָר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל שמשמעו ולא על אחר.

אמר לו עתה וְהַטְּבֵנוּ לָךְ מטוב ה', כאלו היית חלק ממנו, וכמו כן תיקן כאן מה שאמר **אֵתְנוּ אֶתְּנוּ לָכֵם** שמשמע ולא לאחר על ידי שאמר כאומרו כי מהטוב ההוא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ ממנו נטיב לך.

ומה הוא הַטוֹב הַהוּא, זה הטוב הַצָּפוֹן שמשמע עצמו לא ידע לומר לו מה הוא כי הוא צפון כנאמר מֶה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִּירְאֶיִךָ תהלים לא, כ.

ועל מה שאמר יתרו כי ישוב אל ארצו מפני שבא שלא על מנת לקבל פרס אלא רק מאהבת ה' ולחזות בנועם ה'.

על זה ענה לו כי זה עדיין לא הכל ויש עוד, והוא הַטוֹב הַהוּא הטוב האמיתי הצפון לצדיקים. וזה רמז על התורה גם כן, שהיו בניו בעלי שמועה מהסנהדרין.

וכשיתרו שמע את זה שתק וקבל דבריו ונתנו לו דשנה של יריחו, וזכה למעלת התורה.

הנכבד הזה עזב ביתו ונחלתו מפני רוע האמונה שביניהם והלך לו אל ארץ לא לו, בכדי להתדבק בא-להי אמת, גם אנחנו נלכה באור האמונה האמתית הלזו".

על זה אמר וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ - פירוש, כמו שהיית לנו לעינים בקבלת אמונת תורתנו, זאת תהיה ביתר שאת בהליכתך עמנו, כי תחזיק בזה יתר עז האמונה האמתית בעבודת א-להי אמת ובעזיבת אלהי נכר הארץ, ועל ידי זה תתחזק האמונה בא-לוקי אמת בכל העולם.

לפחות להחזיק את לומדי התורה

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֶבֶב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֵתָן מִשֵּׁה נֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתְנוּ אֶתְנוּ לָכֵם לָכֵה אֶתְנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ כִּי ה' דָּבָר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָךְ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתִי אֵלָךְ. וַיֹּאמֶר אֵל נָא תַעֲזָב אֶתְּנוּ כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ חֲנֻתְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים. וְהָיָה כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ.

בספר אלף המגן לבעל הפלא יועץ מפרש הפסוקים שהם דברי משה ומתן בין התלמיד חכם למחבבי התורה, כשבתחילה מבקש הת"ח להביא את מחבב התורה להיות מיושב בית המדרש ולכלל הפחות שיהיה ממחזיקי התורה.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה - שהוא התלמיד חכם, **לְחֶבֶב בֶּן רְעוּאֵל** - למי שמחבב לאותם שהם בני ריע א-ל, רצונו לומר שמחבב התורה ולומדיה, **חֵתָן מִשֵּׁה** - אותיות "נתח משה", שהוא נתח מנתחיו, שכל ישראל כגוף אחד חשיבי.

ועל כן מיעץ אותו ואומר לו - להוי ידוע לך כי **נֹסְעִים אֲנַחְנוּ** בכל עת ובכל רגע **אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתְנוּ אֶתְנוּ לָכֵם** - שהוא העולם הבא, ואין לנו חלק בעולם הזה, לכן **לָכֵה אֶתְּנוּ** - לבית המדרש, **וְהַטְּבֵנוּ לָךְ** - נלמד אותך את התורה שנקראת טוב, **כִּי ה' דָּבָר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל** - כנאמר אֶדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד איוב ה, ז, ללמוד על מנת לעשות.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָךְ - עונה המחבב תורה כי זה בלתי אפשרי מבחינתו, **כִּי אִם אֶל אֶרְצִי** - אני עסוק בענייני הארץ, **וְאֶל מוֹלְדֹתִי** - וצריך אני לזון את טפי - אֵלָךְ.

ואמר הת"ח הדין עמך - אבל יש תקנה שלא תשאר בלי טוב, וזה על ידי **שֵׂאל נָא תַעֲזָב אֶתְּנוּ** - על דרך וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבֶּקֶשׁ לַחֵם תהלים לו, כה דהיינו שתהיה מחזיק תלמידי חכמים בממונך, **כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ חֲנֻתְנוּ בַּמִּדְבָּר** - חנות שלנו הוא בהיות 'מדבר' דברי תורה - ועל ידי שתחזיק הת"ח וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים.

ובגלל דבר זה וְהָיָה - תהיה לך שמחה [אין וְהָיָה אלא לשון שמחה] - **כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ** - כי תשב עם הבני תורה בגן עדן כנאמר בַּצֵּל הַתְּכֵמָה בַּצֵּל הַקֶּסֶף קהלת ז, יב [כמו שאמרו במדרש ויק"ר כה ב ר' הונא ור' ירמיה אמרו בשם ר' חייא בר אבא עתיד הקדוש ב"ה לעשות צל וחופות לבעלי המצות אצל בני תורה בגן עדן] ואם תאמר לשמחה מה זו עושה מאחר שאני יהיה שם כאילם שהרי לא למדתי תורה - על זה אמר אל תירא, **כִּי וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ** - שהיא התורה, **וְהַטְּבֵנוּ לָךְ** - כאמרם ז"ל שלעולם הבא התלמיד חכם מלמד התורה להמחזיק לומדי התורה ונעשה תלמיד חכם כמוהו.

[וראה עוד בראש דוד להחיד"א פרשת קדושים ד"ה וקרוב, שהביא מאביו בשם רז"ל שהמחזיק לומדי תורה זוכה ומלמדין אותו כל התורה שלמד הת"ח בגלל שהחזיק אותו]